

Агропереробні підприємства Західного регіону забезпечують порівняно вищі рівні рентабельності продажу, ніж по Україні в цілому. Також вони мають порівняно більші середньорічні темпи зростання. Але в період пандемії окремі області (Іванов-Франківська і Тернопільська) допустили збитковість продажу продукції (товарів, послуг).

За підсумками проведеного дослідження зроблено ряд висновків. Для забезпечення подальшого сталого розвитку агропереробних підприємств у Західному регіоні України важливо, щоб їх власники забезпечили прискорене зростання витрат на персонал, збільшення продуктивності праці працівників, підтримання високого рівня рентабельності продажу продукції (товарів, послуг).

Пугач С. О.

д. геогр. н., професор, професор кафедри економічної та соціальної географії
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ЗСУВ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ НА ЗАХІД: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Повномасштабне російське вторгнення зумовило потужні трансформації просторової структури господарства, населення та комунікацій в Україні. Соціально-економічна географія України, яку ми знали раніше, багато в чому втратила свою актуальність й представляє лише історико-географічний інтерес. Учителі у школах та викладачі в університетах не знають, як зараз викладати цей предмет. Відбувається масштабний «зсув» економіки та населення у напрямку із сходу на захід, а також за межі України. Можна навіть провести історичні паралелі з XIII ст. та навалюю Золотої орди. Тому зараз вкрай необхідні регіональні дослідження [4].

Волинська область мало постраждала внаслідок війни коли робити співставлення із іншими (східними, південними, північними) областями України. Проте, порівняно із іншими областями Західної України (Львівською, Закарпатською, Чернівецькою, Івано-Франківською, Тернопільською), «зсув» економіки та населення на захід торкнувся Волинської області меншою мірою. Причиною цьому є наявність спільного кордону із союзником росії – білоруссю, та, як наслідок, постійне очікування атаки зі сторони Бресту. Релоковані підприємства, кількість яких значно менша, ніж у інших західних областях, розташовуються лише у південній частині Волинської області. Це саме можна сказати й про внутрішньо переміщених осіб: північна частина Волинської області для них не є надто привабливою [2].

Загальний стан економіки України можна охарактеризувати як важкий, із серйозними викликами для усієї соціально-економічної сфери. Немає галузей чи територій в Україні, які б не відчули б на собі вплив війни. Проте, одні території постраждали внаслідок бойових значно більше за інші. 55% громад України мають високий, дуже високий або непереборний ризик безпеки в освіті через війну [3]. Саме тому для різних території потрібна диференційована регіональна політика

Для Волинської області характерні усі градації рівня ризику безпеки в освіті (крім непереборного – що означає активні бойові дії або окупацію). Близько третини території області перебуває у зонах «дуже високий» та «високий» рівні ризику безпеки. Сюди належать північні, прилеглі до українсько-білоруського кордону території (тридцятикілометрова прикордонна зона). Особливо високі ризики для Шацької, Заболотівської, Ратнівської та Любешівської територіальних громад. Причиною цьому є те, що через ці ТГ проходять потужні комунікаційні магістралі (автомагістралі та залізниця), яка у минулому сполучала Волинь із білоруссю. Посередині Волинську область перетинає смуга із помірним рівнем ризику безпеки в освіті. До цього кластеру також відноситься Луцька громада, яка часто є мішенню для російський ракет та безпілотників. Південь та південний схід Волинської області

є найбільш безпечними територіями та мають задовільний рівень розвитку безпеки. Певні сумніви викликає віднесення Луцької громади до зони помірного ризику, а Нововолинської – до задовільної. На території цих громад є потужні стратегічні промислові об'єкти, що можуть бути потенційними цілями для ракетних ударів.

Одним із головним індикаторів трансформаційних процесів в економіці, який можна прослідкувати, є обсяги експорту. Загалом експорт з України у 2023 скоротився на 47 %, порівняно з 2021 р. [3]. Регіони, в яких відбулося найінтенсивніше скорочення експорту – це східні та південні області, які історично розвивалися як центри видобувної, важкої, та харчової промисловості. Усі вони мали яскраво виражену східну експорту орієнтацію. Зараз цим регіонам потрібно думати про релокацію підприємств, реструктуризацію виробництва (більшість з яких є енерго-, сировинно- та матеріаломісткими), а також про пошук нових ринків збуту продукції. Експортно-орієнтовані галузі в ризикових регіонах стикаються з непропорційно високими бар'єрами порівняно із іншими областями. Морський транспорт зараз не може функціонувати належною мірою та забезпечувати експортні операції. Лише порти Одеської області (район Одеси, гирло Дунаю) продовжують попри військові ризики приймати торговельний флот. Наявні сухопутні шляхи до Європи не мають достатньої пропускної спроможності. Сьогодні інтенсивно будуються нові магістралі в західному напрямку, зокрема залізниця через Чернівецьку область до Румунії. Найбільше зростання обсягів експорту зафіксовано у Чернівецькій (+151,1 %), Тернопільській (+137,3 %), Хмельницькій (+111,7 %), Вінницькій (+106,7 %) областях. Вони є максимально віддаленими від кордонів й до них було спрямовано найбільшу кількість релокованих підприємств зі сходу та півдня. Незначне зростання експорту також було у Черкаській, Волинській та Івано-Франківській областях [3]. Тобто, лише 7 із 25 областей України збільшили експорт у 2023 р. у порівнянні з 2021 р.

Для Волинської області обсяги експорту суттєво не змінилися – лише +2,2 %. Поясненням цьому є те, що наша область ніколи не відігравала суттєвої ролі в економіці України. Частка області складала близько 2 %. Комунікації через територію області не реалізуються у повній мірі через внутрішньополітичні процеси в Польщі (блокування експорту українського зерна), близькість до білорусі, що робить небезпечним експорт стратегічних товарів.

Чи не найбільш загрозливою проблемою сьогодення є різке скорочення чисельності населення, як через негативне сальдо міграції, так і через переважання смертності на народжуваність. Масова еміграція через війну у поєднанні з тим, що останній раз перепис населення в Україні проводився у 2001 р., призвели до того, що ми не маємо достовірних даних про чисельність населення. Можна сказати навіть більш різко: ми навіть приблизно (з точністю до кількох мільйонів) не знаємо скільки в нас населення. Чисельність населення – це базовий показник для будь-якого соціально-економічного дослідження, без якого подальший аналіз та «роздуми» втрачають будь-який сенс.

Інтенсивні бойові дії з 2022 р. зумовили небачену активізацію міграційних процесів, як внутрішніх, так і закордонних. Значна частка населення охоплених активними бойовими діями територій переміщується до сусідніх областей, які є географічно та культурно до них наближеними. Так, за даними Центру економічної стратегії, лише у 8 областях України чисельність населення у 2024 р. зросла порівняно з 2019 р. Це центральні області (Кіровоградська, Черкаська, Вінницька, Хмельницька, Полтавська, Київська, Житомирська) та Львівська область на заході. Найбільше зросло населення у Київській області (+16,3 %). Для Волинської області називають показник -3,2 %, що є найнижчим значенням для західної частини України. Через близькість до білорусі, та невисокий рівень соціально-економічного розвитку областей не користується великою популярністю серед мігрантів.

Дослідження Forbes Ukraine [5] показало зсув економічної активності в Україні у напрямку на захід. Це зумовлено переміщенням економічної активності із ризикових регіонів (наближеність до лінії фронту) до більш безпечних. Частка західних областей України в

економіці зросла, у той час як у більшості східних, крім Дніпропетровської, зменшилася. Проте західні області не можуть нарощувати економіку безмежно, через обмежену екологічну ємність, нестачу трудових ресурсів. Головним завданням регіональної політики є вирівнювання рівня розвитку регіонів. Для нашого регіону характерне сильне зростання частки в економіці країни у 2023 р. порівняно з 2021 р. Так, частка Волинської області зросла з 1,8 % до 2,2 %, міста Луцьк – з 0,7 % до 0,9 % [5].

Отже, зміщення економічної активності України із сходу на захід створює для Волинської області як ризики, так і великі потенційні можливості. До основних проблем належать недостатньо розвинена інфраструктура, потенційна нестача трудових ресурсів, конкуренція за ресурси, екологічні ризики через інтенсифікацію промисловості. Водночас область має значні перспективи для подальшого розвитку, зокрема зростання місцевої промисловості й аграрного сектору, розширення ринків збуту, інвестиції в інфраструктуру, подальша інтеграція з країнами ЄС. Успішна реалізація цих можливостей залежатиме від збалансованої регіональної політики.

1. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Пугач С. Нова географія України: проблеми сучасних регіональних досліджень. *Природа і суспільство: виклики і поступ* : мат. міжнар. наук. конф., м. Чернівці, 11–13 жовт. 2024 р. Чернівці : ЧНУ, 2024. С 167–169.
3. Що з економікою регіонів з підвищеними воєнними ризиками? *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/state-of-the-ukrainian-regions/>
4. Puhach S. Rozwój regionalny i sieci komunikacyjne: przemiany przestrzenne w zachodniej Ukrainie. *Europejski wymiar rozwoju i wzajemnej współpracy regionów Polski i Ukrainy* : Księga abstraktów konferencji, Warszawa, 24–25 вересня 2024 р. Warszawa, 2024. С. 27.
5. Top Lead. *Forbes Україна*. URL: <https://forbes.ua/>

Рибак С. В.

студентка факультету економіки та управління

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Актуальність теми міжнародного співробітництва України та Польщі зумовлена низкою стратегічних факторів, які визначають сучасний геополітичний контекст. Польща, як сусід і один з ключових партнерів України в Європі, відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та стабільності в регіоні, особливо в умовах військової агресії. Співпраця між цими країнами є критично важливою для підтримки європейської інтеграції України, оскільки Польща може поділитися своїм досвідом інтеграційних процесів у ЄС. Економічні зв'язки також мають велике значення: Польща є одним із найбільших торгових партнерів України, що відкриває можливості для інвестицій та спільних проєктів. Крім того, культурні та соціальні зв'язки між народами сприяють зміцненню гуманітарного співробітництва. Усі ці аспекти підкреслюють важливість розвитку міжнародного співробітництва між Україною та Польщею у сучасному світі. Разом із тим, Польща та Україна впродовж останніх десятиліть активно співпрацюють. Яскравим свідченням цього виступає те, що саме Польща була першою країною, яка визнала незалежність України.

Для будь-якої країни важливим елементом економічного розвитку виступає налагодження системи експортних та імпорتنих зв'язків та загалом зовнішньоекономічної співпраці з іншими країнами. Якщо зважати досвід Польщі, то у цій країні частка експорту є суттєво вищою, ніж імпорту. Це значною мірою зумовлює активний розвиток економіки країни.

Коли у 2004 р. Польща приєдналась до Європейського Союзу, її ВВП значно зріс. Також порівняно з попереднім роком на 34 % зріс також і експорт. Саме після приєднання до ЄС між Україною та Польщею посилюються зовнішньоекономічні зв'язки. Україна посіла друге місце за часткою експорту Польщі, ставши одним з ключових партнерів [1].